

VAKINOMIS VALDOMŲ UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ EPIDEMIOLOGINĖS SITUACIJOS 2023 m. APŽVALGA

Įvadas

Visuotinis skiepijimas sergamumą užkrečiamosiomis ligomis leido sumažinti daugiau nei 98 proc., tačiau žmogus ir mikroorganizmas yra veikiami tiek vidinės, tiek išorinės aplinkos, todėl sergamumas užkrečiamosiomis ligomis kinta nuolat. Vakcinomis valdomų ligų sergamumui turi įtakos naujų vakcinų atsiradimas, kolektyvinio imuniteto lygis, atsiradę nauji ar grįžę senieji sukėlėjai, turizmas, socialiniai bei kiti veiksniai.

Pažymėtina, kad nuo 2010 metų Lietuvoje stebimas skiepijimo aprėpčių mažėjimas. Daugeliui užkrečiamųjų ligų dėl vakcinacijos tapus retomis, kyla abejonės tėvams, o kartais ir sveikatos priežiūros specialistams dėl skiepijimų reikalingumo ir skiepų naudos. Tai iš dalies lemia antivakcininių judėjimo grupių ar interneto svetainių, skatinančių visuomenės nepasitikėjimą vakcinacija, atsiradimą. Mažėjant skiepijimo apimtims, atgimsta senos užkrečiamosios ligos, kurios dėl didelių skiepijimo apimčių nebuvo tam tikrą laiką registruojamos, pavyzdžiui, tymai, raudonukė.

Atsižvelgiant į naujai registruojamas ar sugrįžtančias užkrečiamąsias ligas pasaulyje ir plečiantis tarptautiniams ryšiams, išaugus keliaujančiųjų srautui bei atsiradus galimybei per trumpą laiką pasiekti bet kurią pasaulio šalį, padidėjo rizika susidurti su vakcinomis valdomomis infekcijomis, taip pat infekcijų įvežimo į mūsų šalį galimybė. Vykdamas profilaktinius skiepijimus ir užkrečiamųjų ligų priežiūrą, 1993–2007 m. tymų atvejų Europos regione sumažėjo iki 90 proc., o iki 2010 m. siekta regione likviduoti tymus ir raudonukę. Tymai beveik išnyko daugelyje Europos šalių, tačiau dėl retesnio skiepijimo nuo 2016 m. spalio mėn. tymų atvejai vėl buvo nustatyti ES ir (arba) EEE šalyse. Lietuvoje didžiausias sergamumas tymais (protrūkis) per pastarąjį dešimtmetį registruotas 2019 m., kai šia infekcija susirgo 834 asmenys (sergamumo rodiklis 29,8 atvejo 100 tūkst. gyventojų), o COVID-19 pandemijos laikotarpiu 2020 m. užregistruoti 2 tymų atvejai (sergamumo rodiklis 0,02 atvejo 100 tūkst. gyventojų), 2021 ir 2022 m. tymų atvejų neužregistruota.

1 lentelė. Susirgimų vakcinomis valdomomis užkrečiamosiomis ligomis, nuo kurių skiepijama pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių, skaičius Lietuvoje 2002–2023 m.

Užkrečiamoji liga	Atvejų skaičius (sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyventojų)																					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Difterija	3(0,09) 1mirtis	0	0	0	0	0	2(0,06) 1mirtis	0	0	1(0,03)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokliušas	23 (0,67)	5 (0,14)	48 (1,42)	64 (1,87)	6 (0,18)	17 (0,50)	51 (1,51)	233 (6,96)	19 (0,57)	30 (0,30)	154 (5,15) 1mirtis	65 (2,21)	143 (4,86)	60 (2,10) 1 mirtis	36 (1,20)	21 (0,70)	27 (0,96)	26 (0,93)	68 (0,24)	0	2 (0,07)	7 (0,24)
Stabligė	1(0,03)	4 (0,12) 2mirtys	1(0,03) 2mirtys	4(0,12) 1mirtis	3 (0,09) 2mirtys	1(0,03)	1(0,03)	0	2(0,06) 1mirtis	2(0,06) 1mirtis	2(0,07) 1mirtis	2(0,07) 1mirtis	1(0,03) 1mirtis	2(0,10)	2(0,10) 1mirtis	3(0,10) 1mirtis	1(0,04) 1 mirtis	1 (0,04)	0	1 (0,03)	0	3 (0,10)
Poliomielitas	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tymai	103 (2,98)	1 (0,03)	1 (0,03)	1 (0,03)	1 (0,03)	0	1 (0,03)	0	2 (0,06)	7 (0,22)	2 (0,07)	35 (1,19)	11 (0,37)	50 (1,70)	22 (0,80)	2 (0,10)	30 (1,07)	834 (29,85)	2 (0,07)	0	0	4 (0,14)
Epideminis parotitas	226 (6,54)	285 (8,23)	279 (8,10)	101 (2,95)	74 (2,17)	81 (2,39)	82 (2,44)	74 (2,21)	87 (2,61)	64 (1,97)	62 (2,07)	67 (2,28)	45 (1,53)	39 (1,30)	53 (1,80)	45 (1,6)	19 (0,68)	32 (1,15)	10 (0,35)	3 (0,10)	11 (0,4)	11 (0,38)
Raudonukė	277 (8,02)	170 (4,91)	93 (2,70)	118 (3,44)	110 (3,23)	13 (0,38)	0	0	2 (0,06)	0	0	2 (0,07)	0	0	0	0	1 (0,04)	0	0	0	1 (0,04)	2 (0,07)
Hepatitis B *ūminis/lėtinis	274 (7,93)	175 (5,10) 1 mirtis	187 (5,51)	141 (4,21)	107 (3,26)	84 (2,59)	90 (2,81)	58 (1,83) 3 mirtys	71 (2,26)	60 (1,97) 1 mirtis	33 (1,10)	35 (1,19)	26 (0,89) 1 mirtis	32 (1,10) 1 mirtis	32 (1,10) 1 mirtis	14 (0,5)	13 (0,46)	14 (0,50)/ 26 (0,93)	10 (0,35)/ 15 (0,53)	9 (0,32)/ 18 (0,64)	7 (0,25) 18 (0,64)	8 (0,26) 26 (0,9)
<i>Haemophilus influenzae</i>	16 (0,46)	4 (0,12)	8 (0,23)	22 (0,64)	11 (0,32)	26 (0,77)	4 (0,12)	2 (0,06)	2 (0,06)	3 (0,09)	3 (0,10)	2 (0,07)	3 (0,10)	14 (0,5)	7 (0,20)	8 (0,28)	14 (0,5)	3 (0,11)	1 (0,04)	2 (0,07)	58 (2,07) 1 mirtis	59 (2,06) 1 mirtis
Meningokokinė infekcija	66 (1,9) 6 mirtys	73 (2,11) 8 mirtys	92 (2,67) 5 mirtys	81 (2,36) 6 mirtys	77 (2,26) 8 mirtys	66 (1,95) 3 mirtys	68 (2,02) 5 mirtys	65 (1,94) 5 mirtys	50 (1,5) 6 mirtys	80 (2,47) 7 mirtys	83 (2,77) 9 mirtys	89 (3,0) 11 mirčių	71 (2,4) 5 mirtys	74 (2,5) 7 mirtys	75 (2,6) 7 mirtys	81 (2,86) 11 mirčių	40 (1,43) 5 mirtys	37 (1,32) 6 mirtys	12 (0,42)	11 (0,39)	13 (0,46) 2 mirtys	21 (0,36) 1 mirtis
Pneumokokinė infekcija	0	0	1 (0,03)	36 (1,05) 3 mirtys	13 (0,38) 3 mirtys	32 (0,95) 1 mirtis	18 (0,53) 1 mirtis	16 (0,48) 3 mirtys	10 (0,3)	9 (0,28) 2 mirtys	7 (0,23)	17 (0,6) 3 mirtys	7 (0,2)	25 (0,9)	56 (2,0) 6 mirtys	76 (2,7) 6 mirtys	65 (2,32) 7 mirtys	66 (2,36) 5 mirtys	44 (1,57) 2 mirtys	25 (0,89) 3 mirtys	88 (3,13) 6 mirtys	137 (4,79) 18 mirčių

*Nuo 2019 metų prasidėjo lėtinio Hepatito B registracija

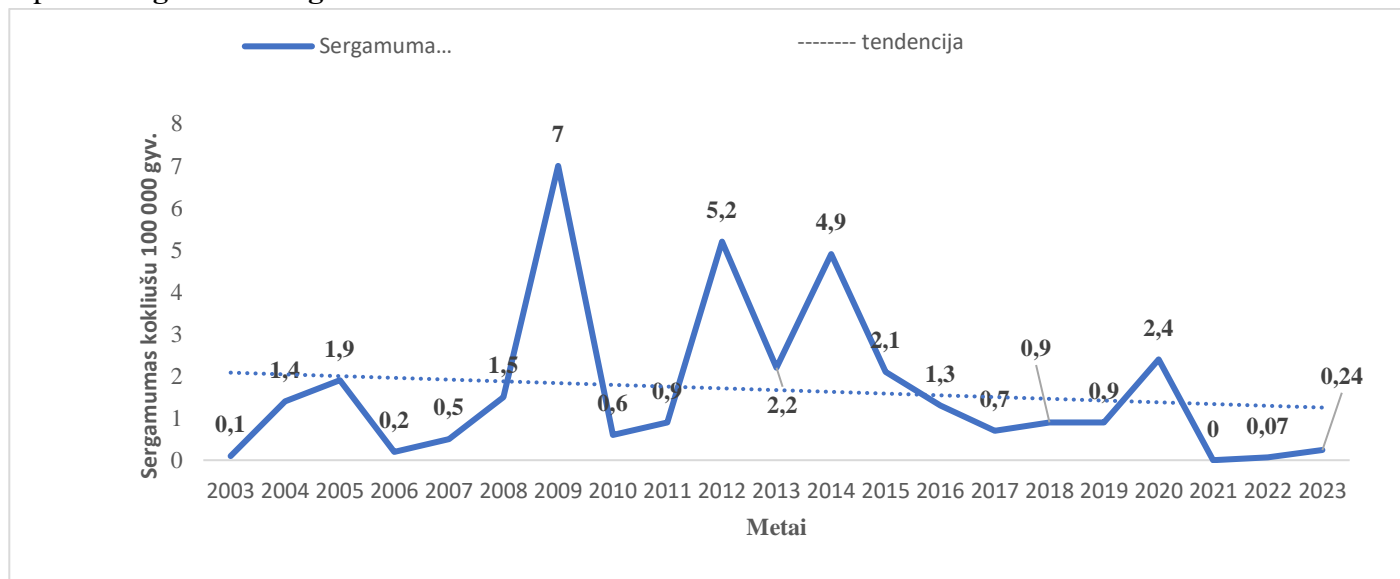
KOKLIUŠO EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Kokliušas – tai ūminė infekcinė kvėpavimo takų liga, kuriai būdingi spazminiai kosulio priepuoliai. Kokliušą sukelia bakterija *Bordetella pertussis*.

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje ženkliai sumažėjo sergamumas kokliušu – nuo 143 atvejų (4,9 atvejo 100 tūkst. gyv.) 2014 m. iki 7 atvejų (0,24 atvejo 100 tūkst. gyv.) 2023 m. Dauguma kokliušo atvejų registruoti tarp neskiepytų asmenų. 2023 m. kokliušu susirgo 2 vaikai iki 1 metų amžiaus. Jie buvo neskiepyti. Dažniausiai kūdikiai, vaikai užsikrečia nuo šeimos narių, todėl siekiant apsaugoti naujagimius, kūdikius ir vaikus nuo kokliušo, nuo 2023 m. Lietuvoje rekomenduojama nėščių moterų vakcinacija kokliušo komponentą turinčia vakcina. ELPKC duomenimis, kokliušo atvejų registruojama visoje Europos Sąjungoje ir Europos ekonominės erdvės (toliau – ES / EEE) šalyse, todėl keliaujant galima užsikrėsti ir susirgti kokliušu.

Analizuojant daugiamečių sergamumą, matyti, kad sergamumas kokliušu mažėja (1 pav.), tačiau sergamumo kokliušu kreivė 2012 m. ir 2014 m. šoktelėjo į viršų (atitinkamai 5,15 atvejo 100 tūkst. gyv. ir 4,9 atvejo 100 tūkst. gyv.). 2020 m. registruota 2,43 atvejo 100 tūkst. gyv. 2023 m. 10 kartų mažiau, t. y. 0,24 atvejo 100 tūkst. gyv.

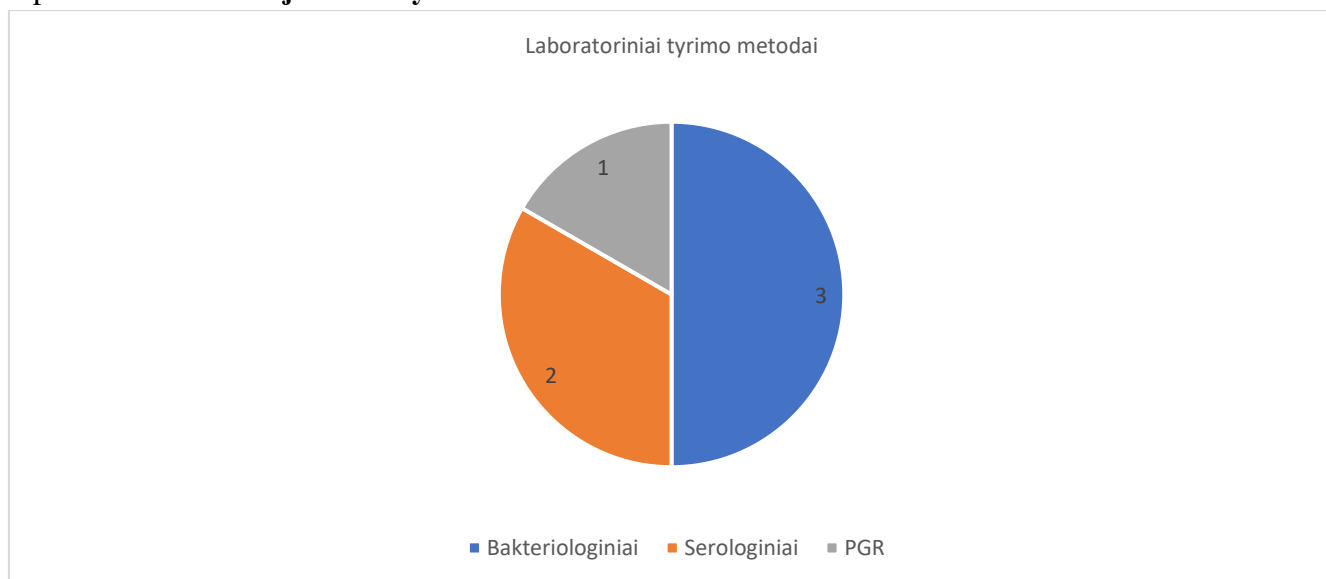
1 pav. Daugiametė sergamumo kokliušu dinamika 2003–2023 m.

2023 m. kokliušu sirgo asmenys nuo 0 iki 41 metų. Penki atvejai nuo 0 iki 14 metų amžiaus ir du suaugę, tai 29 metų ir 41 metų. Penki registruoti susirgimai Vilniaus apskrityje, po vieną Kauno ir Klaipėdos apskrityse.

2023 metais iš 7 Lietuvoje nustatytų kokliušo atvejų 6 atvejai buvo patvirtinti laboriškai. 3 atvejai nustatyti atlikus bakteriologinius tyrimus, 2 atvejai serologinius tyrimus ir 1 atvejis nustatytas atlikus PGR tyrimą. 1 kokliušo atvejis patvirtintas kliniškai (2 pav.).

2 pav. Kokliušo atvejai nustatyti laboratoriškai

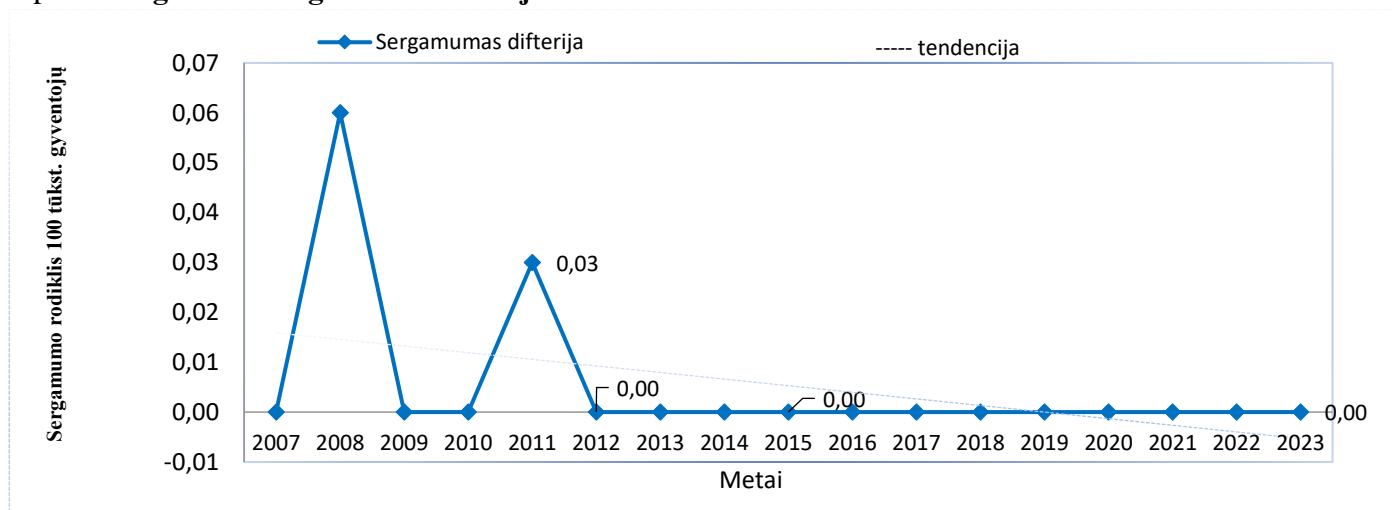

DIFTERIJOS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Difterija – tai ūminė bakterinė liga, pažeidžianti ryklę, gerklas, nosį, rečiau – kitas gleivines ar odą, kartais akies junginę. 2012–2023 m. difterijos atvejų Lietuvoje neregistruota (3 pav.).

Lietuvoje paskutinis difterijos atvejis registruotas 2011 m., o mirties atvejis nuo šios infekcijos – 2008 m. Suaugusiems kas 10 metų valstybės lėšomis rekomenduojama skiepytis nuo difterijos ir stabligės, tačiau suaugusiųjų skiepavimo aprėptys nėra pakankamos, nes kasmet vidutiniškai pasiskiepija apie 20 000 suaugusių asmenų. Po vakcinacijos nuo difterijos infekcijos susiformuoja apsauga tik nuo difterijos bakterijos išskiriamo toksino (antitoksinis imunitetas), tačiau nuo pačios difterijos lazdelės specifinis imunitetas nesusiformuoja, todėl difterijos sukėlėjai toliau gali cirkuliuoti visuomenėje. ELPKC duomenimis, 2022 m. aštuoniose ES / EEE šalyse fiksuoti 232 difterijos atvejai, didžioji dalis tarp migrantų, Nuo 2023 m. pradžios iki gruodžio 12 d. vienuolikoje ES / EEE šalių užregistruotas 131 difterijos atvejis. Vokietijoje nustatyta 90 atvejų, Nyderlanduose – 14 atvejų, Belgijoje ir Čekijoje po 6 atvejus, Slovėnijoje – 4, Norvegijoje ir Latvijoje po 3 atvejus, Liuksemburge 2 atvejai, Slovakijoje, Ispanijoje ir Švedijoje po 1 susirgimo atveji.

3 pav. Daugiametė sergamumo difterija dinamika 2009–2023 m.

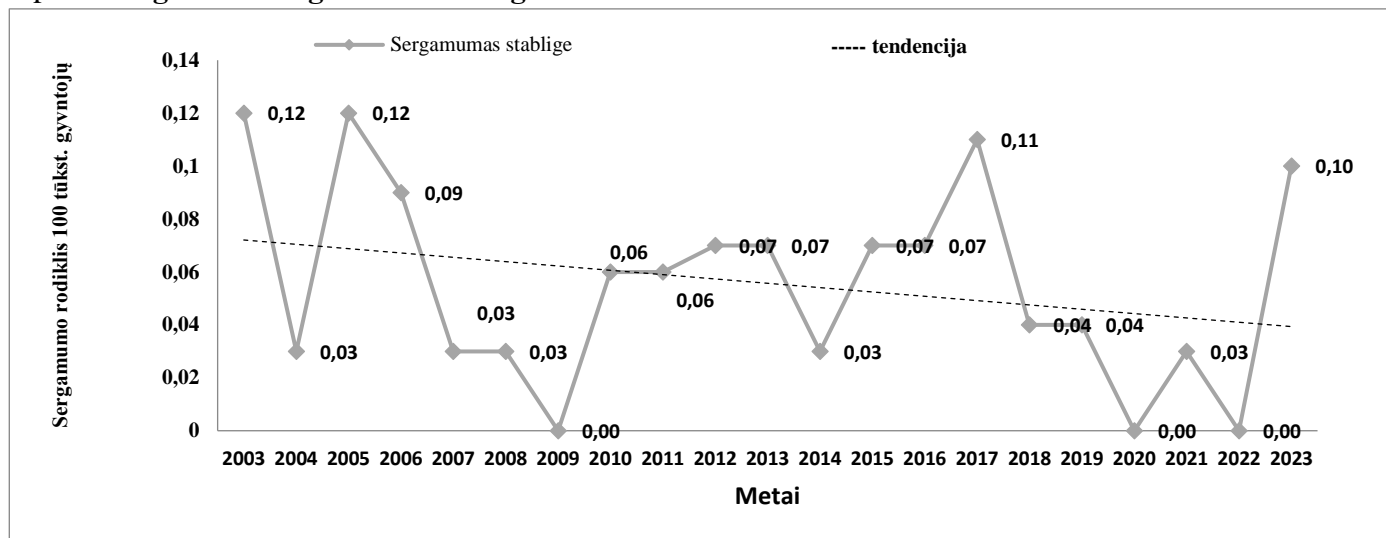

STABILIGĖS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Stabligė – tai ūminė užkrečiamoji liga, sukeliama anaerobinėmis sąlygomis žaizdoje besidauginančio stabligės sukėlėjo egzotoksino, pasireiškianti skausmingais skersaruožių kramtomųjų, kaklo, nugaros ir liemens srities raumenų susitraukimais, spazmais, rigidiškumu (griaučių, raumenų sustingimo būseną).

2022 m. stabligės atvejų neregistruota. 2023 m. užregistruoti trys stabligės atvejai. Analizuojant daugiamečių sergamumą stablige, matyti, kad sergamumas šiek tiek pakilo (4 pav.).

4 pav. Daugiamečių sergamumo stablige dinamika 2012–2023 m.

Dėl planinės vakcinacijos stabligė Lietuvoje nėra itin dažna, kasmet vidutiniškai registruojama nuo 1 iki 2 stabligės atvejų (2 lentelė). 2010–2023 m. registruoti 22 stabligės atvejai, iš jų 8 atvejai baigėsi mirtimi. Stablige dažniausiai serga vyresnio amžiaus asmenys, nes vaikai nuo šios ligos skiepijami pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių. Suaugusiesiems skiepus nuo šios infekcijos rekomenduojama kartoti kas 10 metų. Dauguma susirgusiųjų stablige – neskiepyti, vyresnio amžiaus asmenys. Valstybės lėšomis suaugusieji nuo stabligės profilaktiškai skiepijasi gana vangiai, ir dažniausiai atliekama poekspozicinė vakcinacija.

2 lentelė. Sergamumas stablige ir mirštamumas nuo stabligės 2010–2023 m.

Metai	Atvejų sk.	Mirties atv. sk.	Mirštamumas (%)
2010	2	1	50
2011	2	1	50
2012	2	1	50
2013	2	1	50
2014	1	1	100
2015	2	0	0
2016	2	1	50
2017	3	1	33,3
2018	1	1	100
2019	1	0	0
2020	0	0	0
2021	1	0	0
2022	0	0	0

2023

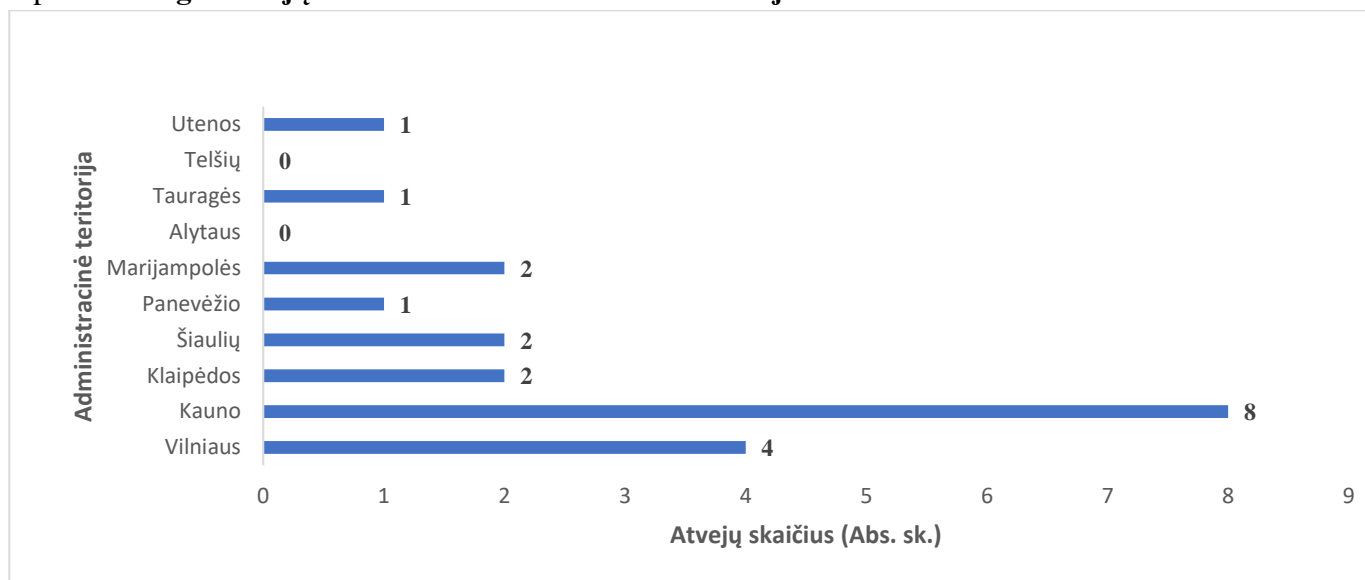
3

0

0

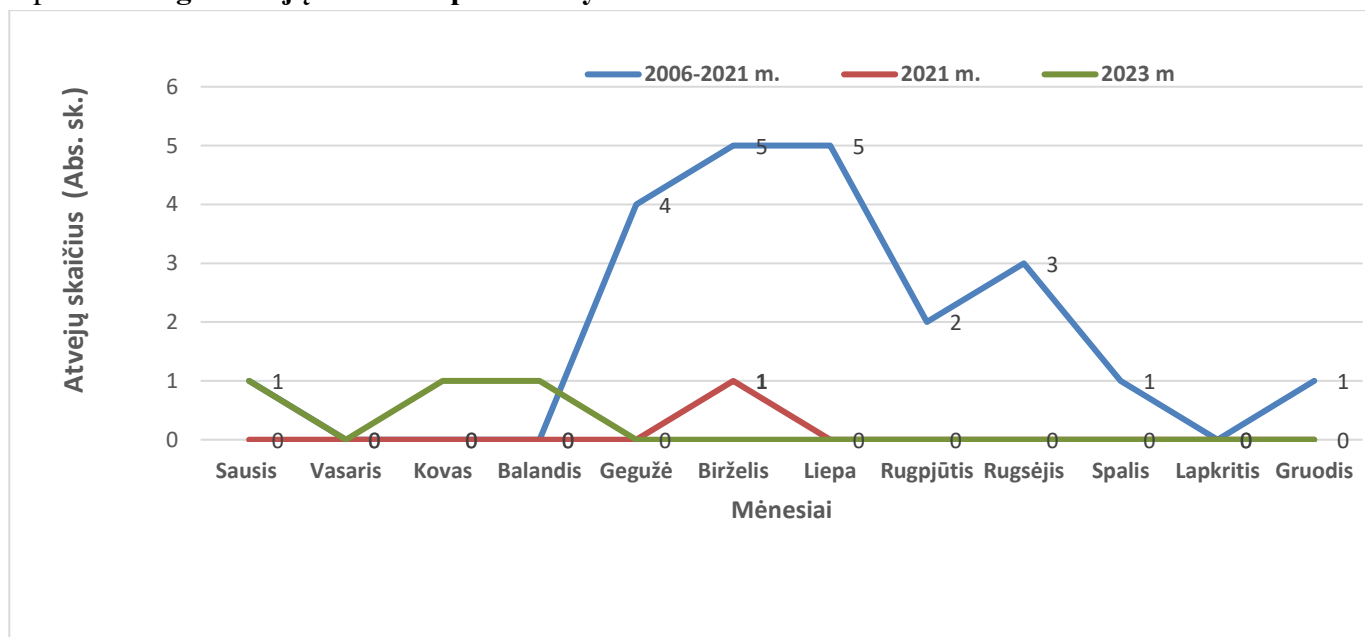
Per pastaruosius trylika metų užregistruoti 22 stabligės atvejai, iš jų daugiausia – Kauno administracinėje teritorijoje (n=9; 42,1 %). Per šį laikotarpį stabligės atvejų neregistruota Alytaus ir Telšių administracinėse teritorijose (5 pav.).

5 pav. Stabligės atvejų skaičius administracinėse teritorijose 2010–2023 m.

2006–2023 m. stabligės atvejai buvo registruojami beveik ištikus metus. 2023 metais stabligės atvejai registruoti sausį, kovą ir balandį. Labiausiai sergamumas stablige padidėjo 2006–2022 m. vasaros mėnesiais (n=13), tai susiję su žmogaus darbine veikla (sode, žemės ūkyje). 2021 m. paskutinis stabligės atvejis registruotas birželio mėnesį (6 pav.).

6 pav. Stabligės atvejų sezoninis pasiskirstymas 2006–2023 m.

MENINGOKOKINĖS INFEKCIJOS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

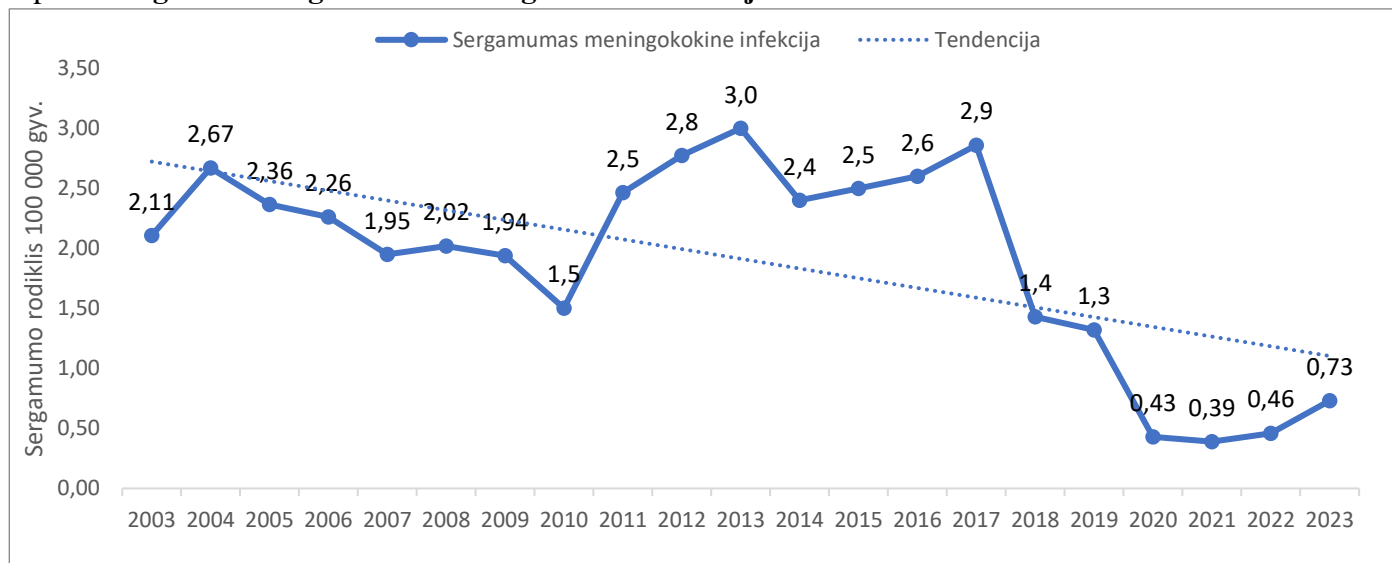
Meningokokinė infekcija – tai ūminė bakterinė infekcija, plintanti oro lašeliniu būdu artimai bendraujant su sergančiuoju ar bakterijų nešiotu.

Meningokokine infekcija dažniausiai serga kūdikiai ir vaikai iki 5 metų amžiaus. Daugiamečio sergamumo meningokokine infekcija analizė pagal amžiaus grupes rodo, kad dažniausiai serga vaikai iki 1 metų amžiaus, rečiausiai – vyresni nei 30 metų asmenys. Sergamumo rodikliai Lietuvoje pradėjo mažėti priešpandeminiu laikotarpiu, kai nuo 2016 m. tėvai / globėjai savo lėšomis pradėjo aktyviau skiepyti vaikus nuo meningokokinės B infekcijos, nes tuo metu sergamumo ir mirties atvejų rodikliai Lietuvoje buvo didžiausi, lyginant su kitomis ES / EEE šalimis.

2023 m. Lietuvoje užregistruotas 21 meningokokinės infekcijos atvejis (0,7 atvejo 100 tūkst. gyv.), t. y. 8 atvejais daugiau nei 2022 m. – 13 atvejų (0,4 atvejo 100 tūkst. gyv.). Didžiausias sergamumo meningokokine infekcija rodiklis registruotas 2013 m. – 3,0 atvejo 100 tūkst. gyventojų.

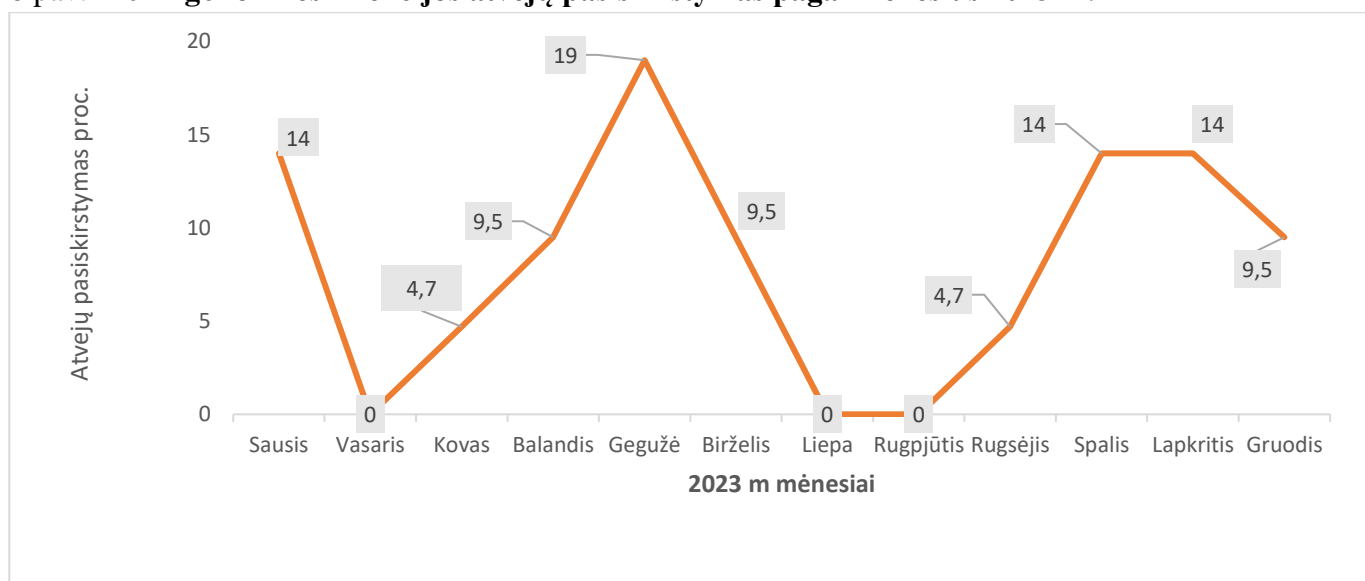
2023 m. nuo šios infekcijos mirė 1 asmuo, 2022 m. užregistruoti 2 mirties atvejai. 2020–2021 m. mirties atvejų neregistruota. 2023 m. 20 sirgusių (95 %) asmenų buvo hospitalizuoti. Sergamumo meningokokine infekcija dinamika pateikta (7 pav.).

7 pav. Daugiametė sergamumo meningokokine infekcija dinamika 2012–2023m.

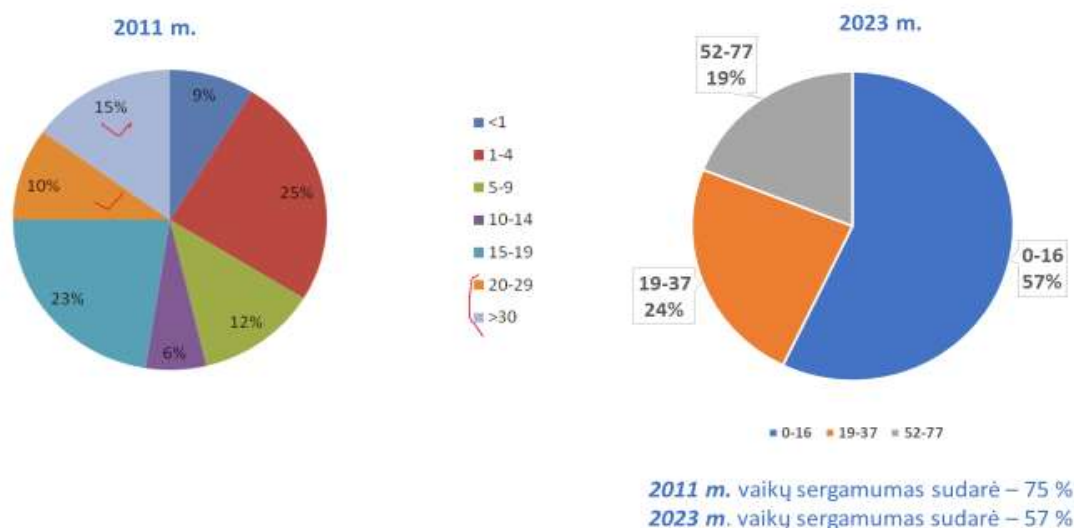
Meningokokinei infekcijai būdingas rudens-žiemos sezoniškumas (8 pav.). Šaltuoju metų laiku daugiau laiko praleidžiama uždaroje patalpose, kur kontaktai glaudesni. Kita priežastis – dažnesnės virusinės infekcijos, dėl kurių sumažėja kvėpavimo takų gleivinių atsparumas bakterijoms. 2023 m. didžiausias sergamumas nustatytas gegužės mėnesiais n=4 (19 %), susirgimų neužfiksuota vasario, liepos ir rugpjūčio mėnesiais.

8 pav. Meningokokinės infekcijos atvejų pasiskirstymas pagal mėnesius 2023 m.

Daugiamečio sergamumo meningokokine infekcija stebėseną pagal amžiaus grupes rodo, kad dažniausiai serga vaikai iki 1 m. amžiaus, rečiausiai – vyresni nei 30 m. asmenys. 2023 metais meningokokine infekcija iš viso susirgo 12 vaikų, iš jų 6 vaikai 0–5 metų amžiaus ir 6 vaikai 7–16 m. 58 % susirgusiųjų meningokokine infekcija sudarė vaikai. Suaugę nuo 19–37 m. amžiaus meningokokine infekcija susirgo 3 asmenys, > 37 m. – 6 asmenys. 42 % susirgusių buvo suaugę asmenys (9 pav.).

9 pav. Meningokokinės infekcijos atvejų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes 2011-2023 m.

2011 m. vaikų sergamumas meningokokine infekcija siekė 75 % (iš viso sirgo 80 asmenų, iš jų 60 vaikų), o 2023 m. vaikų sergamumas sudarė 57 % (iš viso sirgo 21 asmuo, iš jų 12 vaikų).

Meningokokinė infekcija plačiai paplitusi ir gali pasireikšti įvairiai – nuo besimptomio sukėlėjų nešiojimo nosiaryklėje iki sunkios žaibinės formos. 10–15 % asmenų gali nešioti meningokokus be jokių klinikinių požymių. 2023 m. 14 % sudarė ūminės meningokokcemijos atvejai, 57,1 % – meningokokinio meningito infekcijos atvejai, 23,8% – meningokokinė infekcija ir 4,7 % – kita meningokokinė infekcija.

Europoje labiausiai paplitę B ir C tipai. Lietuvoje vyrauja B tipo meningokokinės infekcijos sukėlėjai. Europoje apie 10–14 % atvejų baigiasi mirtimi.

PNEUMOKOKINĖS INFEKCIJOS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Pneumokokinė infekcija – tai ūminė bakterinė infekcija, kuri gali sukelti įvairių ligų. Dažniausiai pneumokokinės infekcijos sukėlėjas sukelia plaučių uždegimą, bet gali būti ir meningito (galvos ir nugaros smegenų dangalų uždegimas), sepsio (kraujo užkrėtimo), vidurinės ausies uždegimo, sinusito, anginos, širdies ligų priežastimi. Pneumokokinė infekcija nesiskiria nuo kitų bakterijų sukeltų ligų, tačiau pneumokokų sukelta ligos eiga ir jos formos būna labai sunkios.

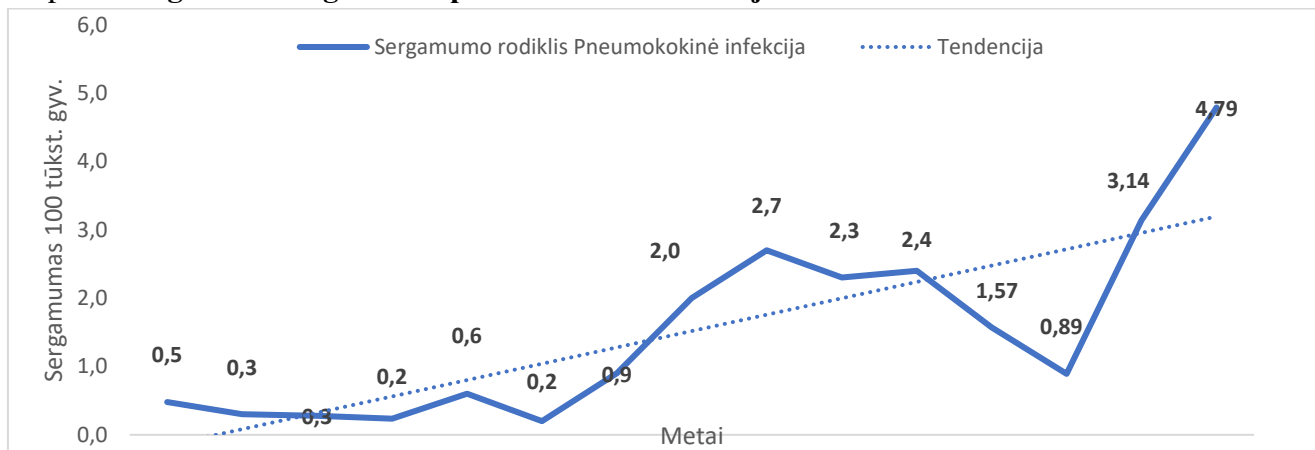
Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, *S.pneumoniae* sukeltos ligos yra didelė pasaulinė visuomeninės sveikatos problema. Kasmet nuo pneumokokinės infekcijos miršta 1,6 mln. žmonių. Pneumokokinė infekcija gana plačiai paplitusi tarp vaikų ir suaugusiųjų, ypač didelė rizika – vaikams iki 5 m., vyresniems nei 65 m. asmenims, bei sergantiems lėtinėmis ligomis. Šių bakterijų neretai galima rasti visiškai sveikų žmonių nosiaryklėje. Apie 40–60 proc. vaikų ir 3–4 proc. suaugusiųjų yra pneumokokų nešiotojai.

Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį stebima sergamumo pneumokokine infekcija didėjimo tendencija, nes 2013 m. buvo registruota 17 susirgusių asmenų (0,6 atvejo 100 tūkst. gyventojų), o 2023 m. – 137 asmenys (4,79 atvejo 100 tūkst. gyventojų). Per šį laikotarpį iš viso registruotos 58 mirtys nuo pneumokokinės infekcijos, tačiau didžiausias – 18 mirties atvejų skaičius fiksuotas 2023 m., mirusiųjų amžius nuo 30 m. iki 83 m.

2022 m. užregistruoti 88 atvejai (2,14 atvejo 100 tūkst. gyv.), 6 mirtys. 2021 m. – 25 atvejai (0,9 atvejo 100 tūkst. gyv.), 3 mirtys. 2020 m. – 44 atvejai (1,57 atvejo 100 tūkst. gyv.), 2 mirtys (10 pav.).

2023 m. 88 % (n=121) susirgusiųjų pneumokokine infekcija buvo hospitalizuoti, 2022 m. 97,0 % (n=77) hospitalizuoti, 2021 m. hospitalizuoti 96 % susirgusiųjų (n=24). Pastarąjį dešimtmetį sergamumas didėja.

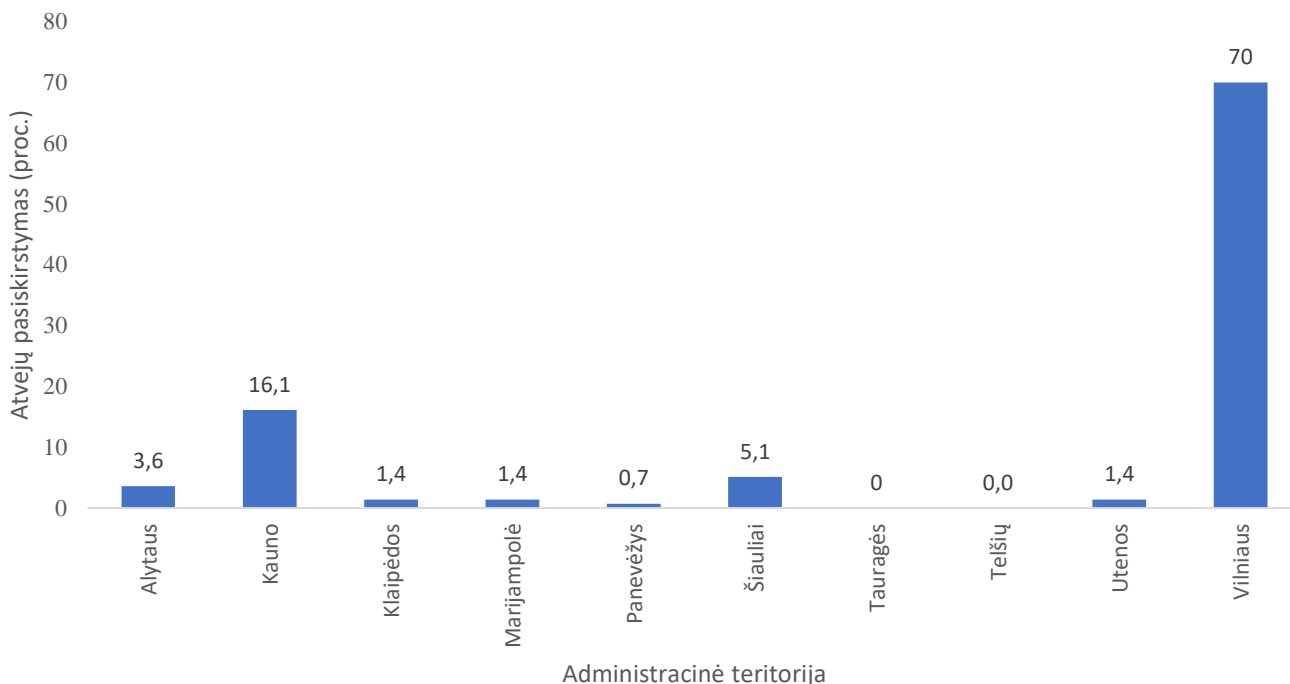
10 pav. Daugiametė sergamumo pneumokokine infekcija dinamika 2009–2023 m.

2023 m. daugiausia meningokokinės infekcijos atvejų registruota Vilniaus (n=96; 70 %) ir Kauno administracinėse teritorijose (n=22; 16,1 %) (11 pav.).

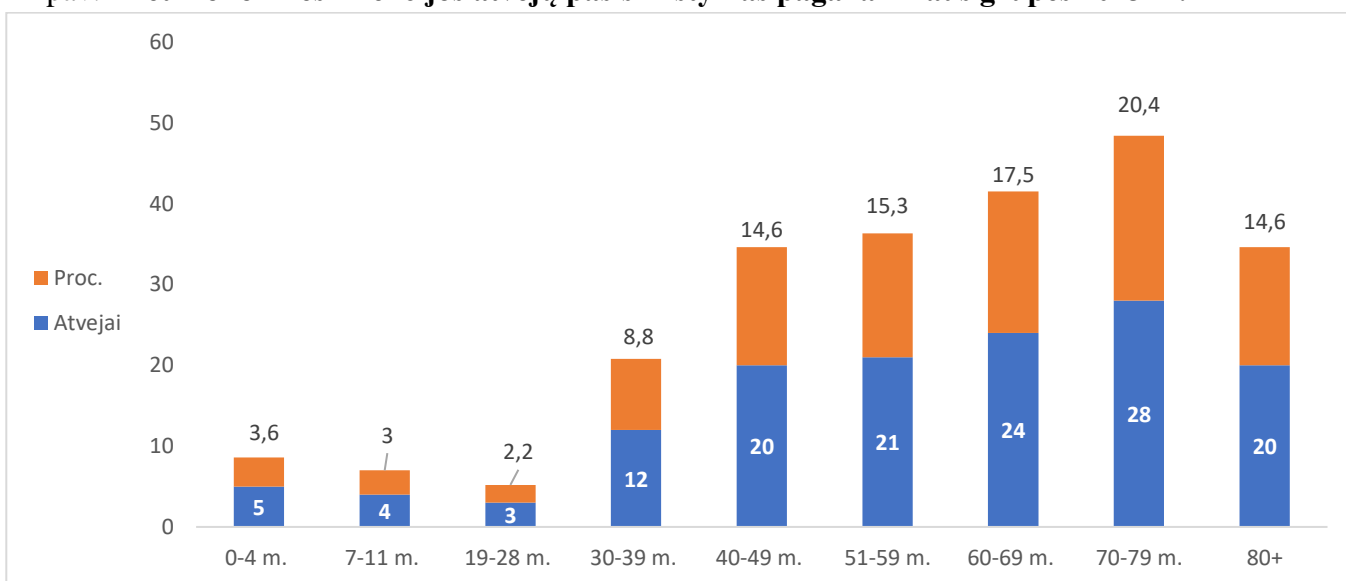
2023 m. didžioji dalis susirgimų pneumokokine infekcija registruota vyresnių nei 30 m. amžiaus grupėje – 91,2 % (n=125). Mažiausia atvejų užregistruota 0–5 m. amžiaus grupėje – 5,8 % (n=8) (13 pav.). Jauniausias asmuo, kuriam nustatyta pneumokokinės infekcijos diagnozė, – 1 mėn., vyriausias – 98 m. amžiaus.

11 pav. Pneumokokinės infekcijos atvejų pasiskirstymas pagal administracinę teritoriją 2023 m.

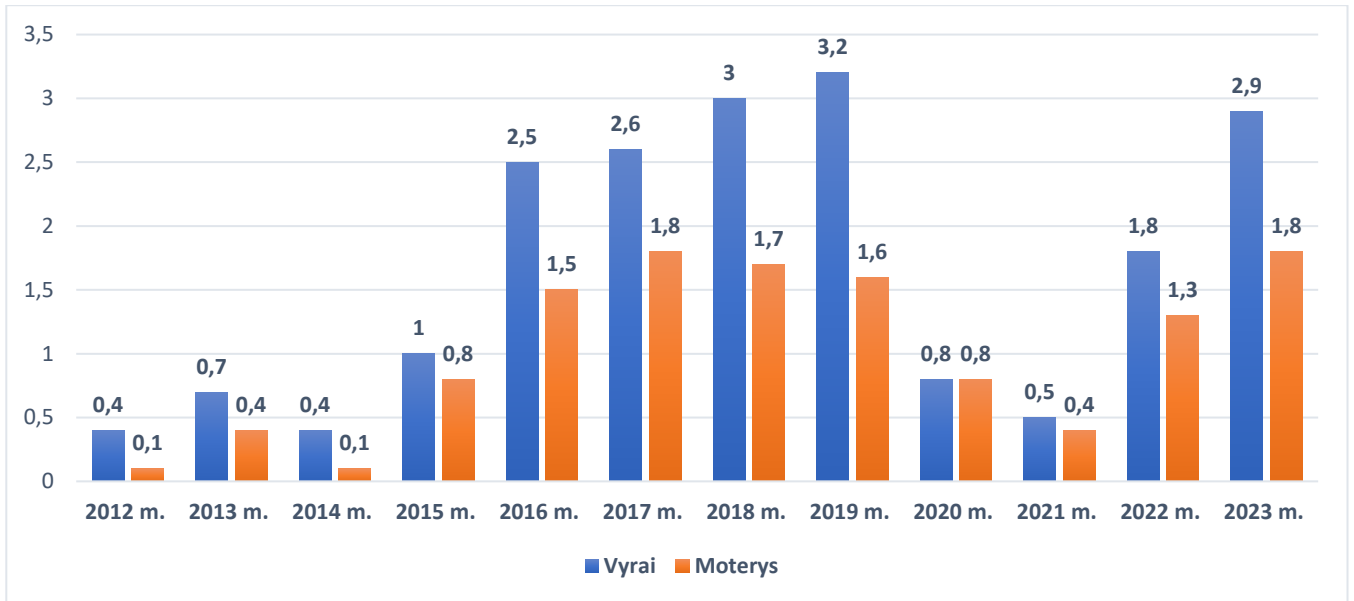
Prieš dešimtmetį didžioji dalis susirgimų pneumokokine infekcija buvo registruojama vaikams iki 17 metų, tačiau pastaraisiais metais sergamumo pneumokokine infekcija rodikliai pasistūmėjo į vyresnių asmenų amžiaus grupę. Tam įtakos galėjo turėti 2014 m. į vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių įvestas kūdikių ir vaikų skiepijimas nuo pneumokokinės infekcijos, o 2015 m. valstybės finansuojama vakcina nuo pneumokokinės infekcijos rekomenduota skiepytis rizikos grupių asmenims tiek vaikams, tiek suaugusiems, turintiems lėtinių ligų (12 pav.).

12 pav. Pneumokokinės infekcijos atvejų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes 2023 m.

2023 m. susirgusių vyrų buvo registruota daugiau (n=85; 62 %) nei moterų (n=52; 38 %). Daugiamečio vyrų ir moterų sergamumo pneumokokine infekcija analizė rodo, kad sergamumas didėja (13 pav.).

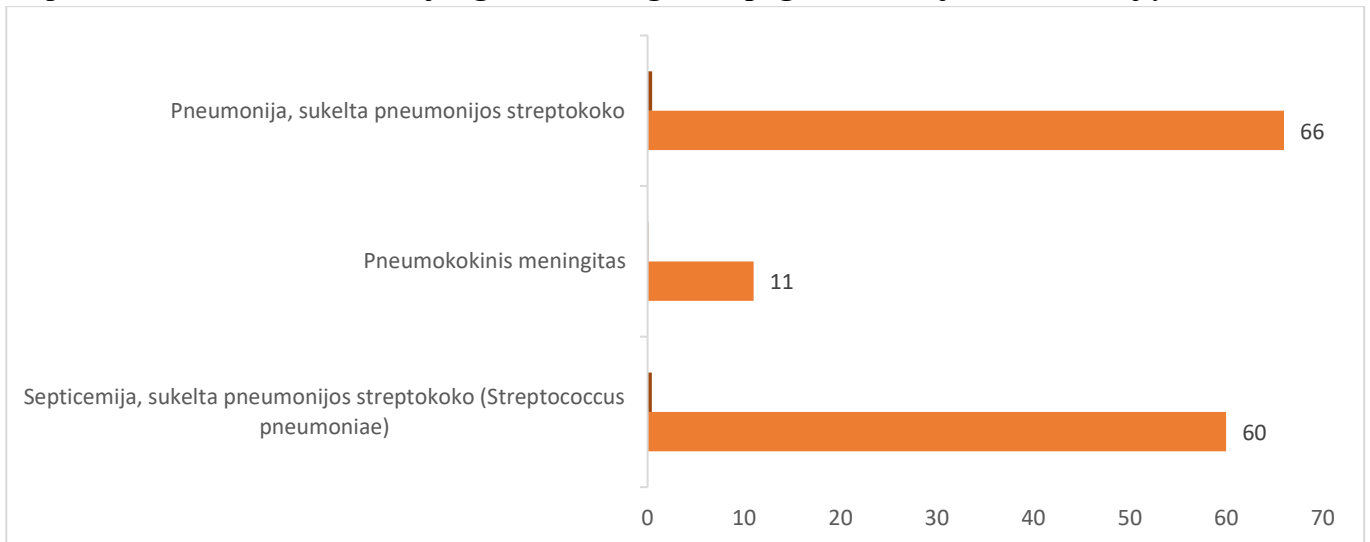
13 pav. Sergamumas pneumokokine infekcija pagal lytį 2012–2023 m.

2023 m. pneumokokinės infekcijos atvejų pasiskirstymas pagal galutines diagnozes pagal Australijos modifikaciją, TLK-10-AM (14 pav.): pneumonijų, sukeltų pneumonijos streptokokų užregistruoti 66 atvejai (48 %),

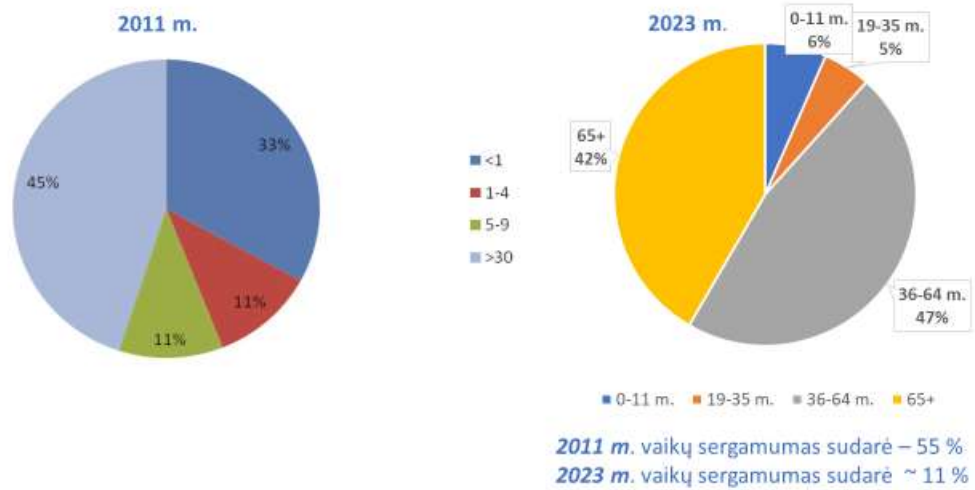
septicemijų, sukeltų pneumonijos streptokoko (*Streptococcus pneumoniae*) – 60 atvejų (44 %), pneumokokinio meningito – 11 atvejų (8 %).

14 pav. Pneumokokinės infekcijos galutinės diagnozės pagal Australijos modifikaciją, TLK-10-AM

2011 m. pneumokokine infekcija daugiausia sirgo vaikai, tai sudarė 55 %, (iš viso susirgo 9 asmenys, iš jų – 5 vaikai), 2023 m. vaikų sergamumas sudarė 11 % (iš viso susirgo 137, iš jų 9 vaikai) (15 pav.).

15 pav. Pneumokokinės infekcijos susirgusiųjų pasiskirstymas pagal amžių 2011 m. ir 2023 m.

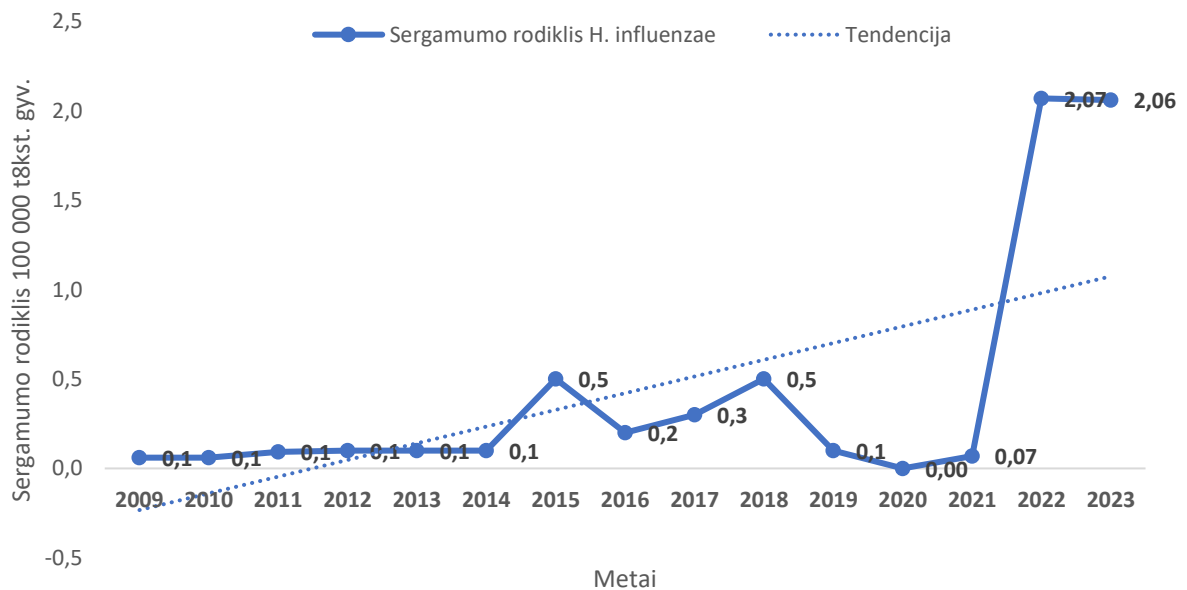

HAEMOPHILUS INFLUENZAE INFEKCIJOS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

B tipo *Haemophilus influenzae* infekcija (Hib) – tai grupė infekcinių ligų, kurias sukelia influencijos lazdelė. Joms būdingi kvėpavimo takų, centrinės nervų sistemos pažeidimai, pūliniai įvairiuose organuose.

2022 m. Lietuvoje užregistruoti 58 *Haemophilus influenzae* atvejai (2 atvejai 100 tūkst. gyv.), 2023 m. – 59 šios ligos atvejai (2 atvejai 100 tūkst. gyv.) Užfiksuotas 1 mirties atvejis. Iš 59 susirgusiųjų – 22 hospitalizuoti. Sergamumo 2012–2023 m. daugiametė sergamumo dinamika pateikta 16 pav.

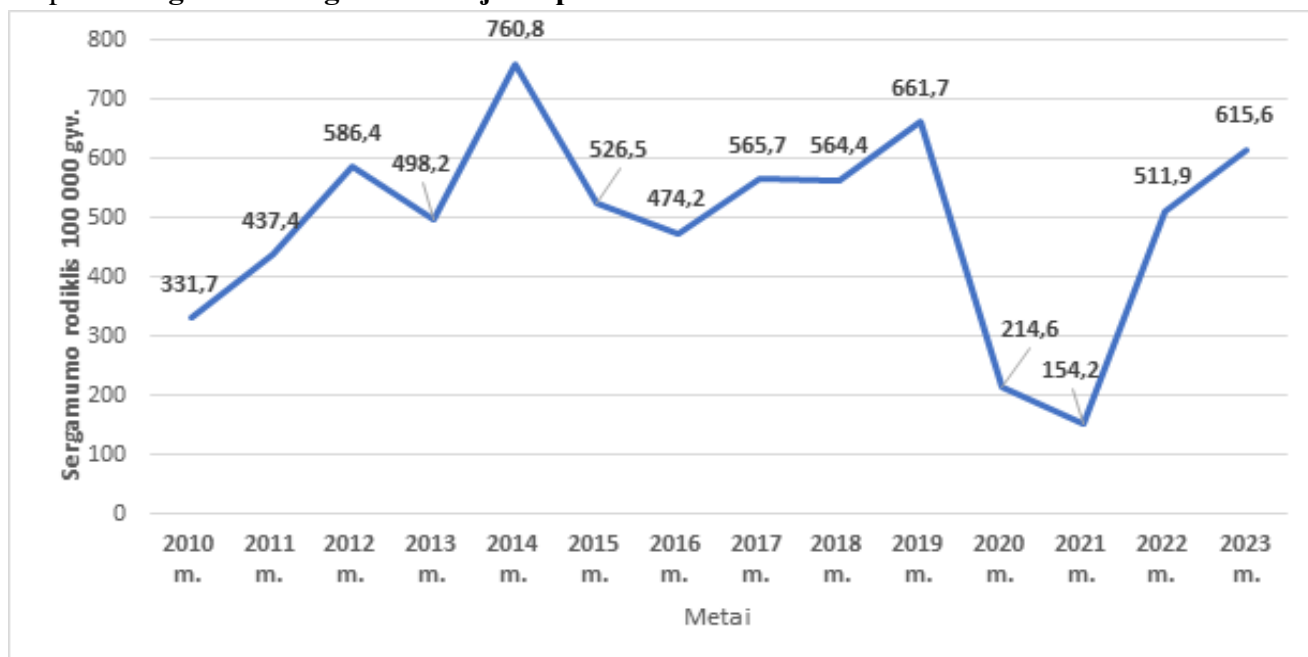
16 pav. Daugiametė sergamumo *Haemophilus influenzae* infekcija dinamika 2012–2023 m.

VĖJARAUPIŲ EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

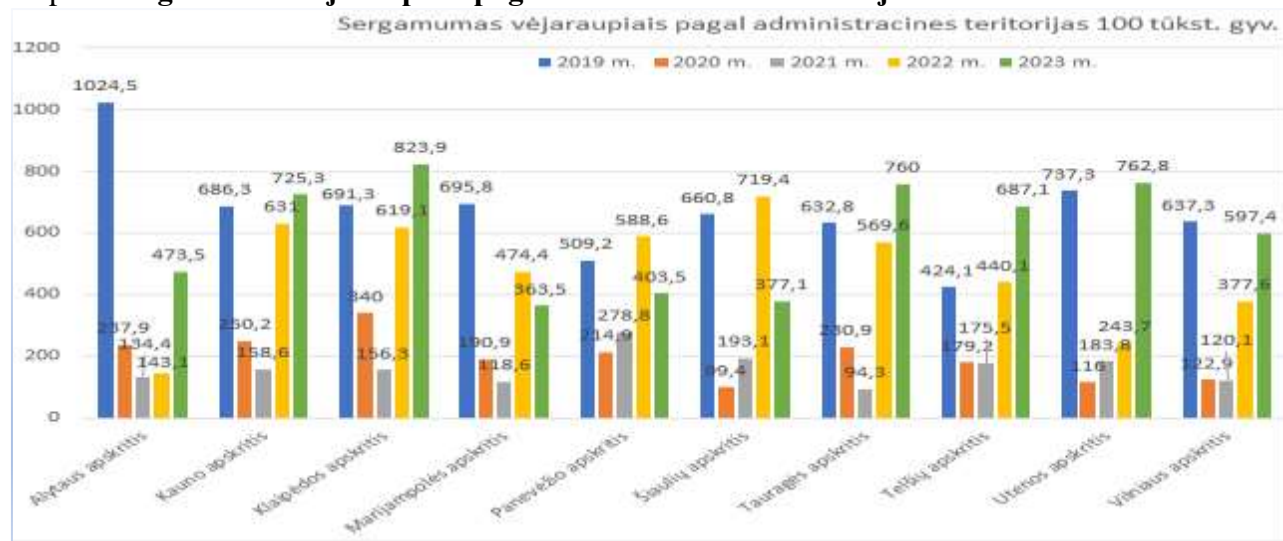
Analizuojant 2010–2023 m. sergamumo vėjaraupiais dinamiką, matoma staigi kilimo tendencija (17 pav.). Didžiausias sergamumas registruotas 2014 m. (sergamumo rodiklis 760,8 atvejo 100 tūkst. gyv.), mažiausias – 2021 m. (sergamumo rodiklis 154,2 atvejo 100 tūkst. gyv.), o 2023 m. sergamumo rodiklis 100 tūkst. gyv. siekia 615,6. Pažymėtina, kad COVID-19 pandemijos laikotarpiu 2020 ir 2021 metais sergamumas vėjaraupiais lyginant su 2019 m. sumažėjo nuo 661,7 atvejo 100 tūkst. gyv. iki 154,2 atvejo 100 tūkst. gyv.), t. y. 4,29 karto, tačiau pasibaigus pandemijai matomas staigus sergamumo šuolis, vertinant 2023 m. šis rodiklis dar vis kilo, tačiau jau ne taip sparčiai ir sergamumas lyginant su 2022 m. padidėjo 1,2 karto.

17 pav. Daugiametė sergamumo vėjaraupiais dinamika 2010-2023 m.

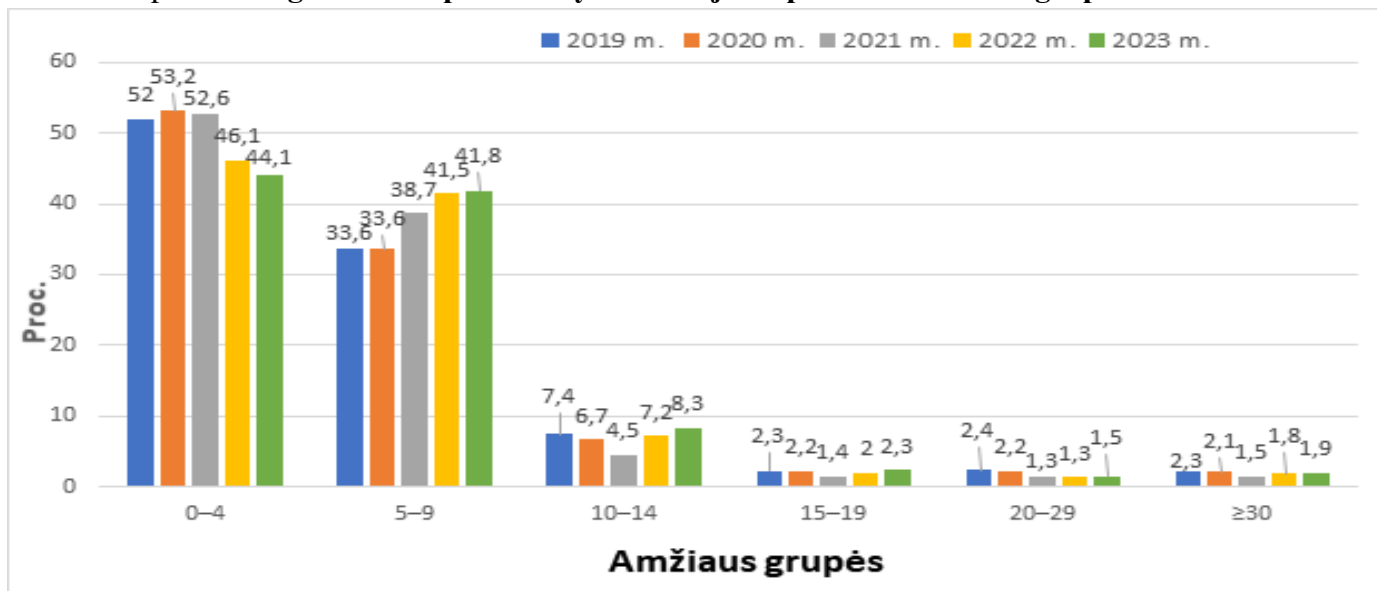
Analizuojant vėjaraupių sergamumą pagal administracines teritorijas, 2023 m. didžiausias sergamumas registruotas Klaipėdos administracinėje teritorijoje (823,9 atvejo 100 tūkst. gyv.), mažiausias sergamumas – Marijampolės administracinėje teritorijoje (363,5 atvejo 100 tūkst. gyv.) (18 pav.).

18 pav. Sergamumas vėjaraupiais pagal administracines teritorijas 2019-2023 m.

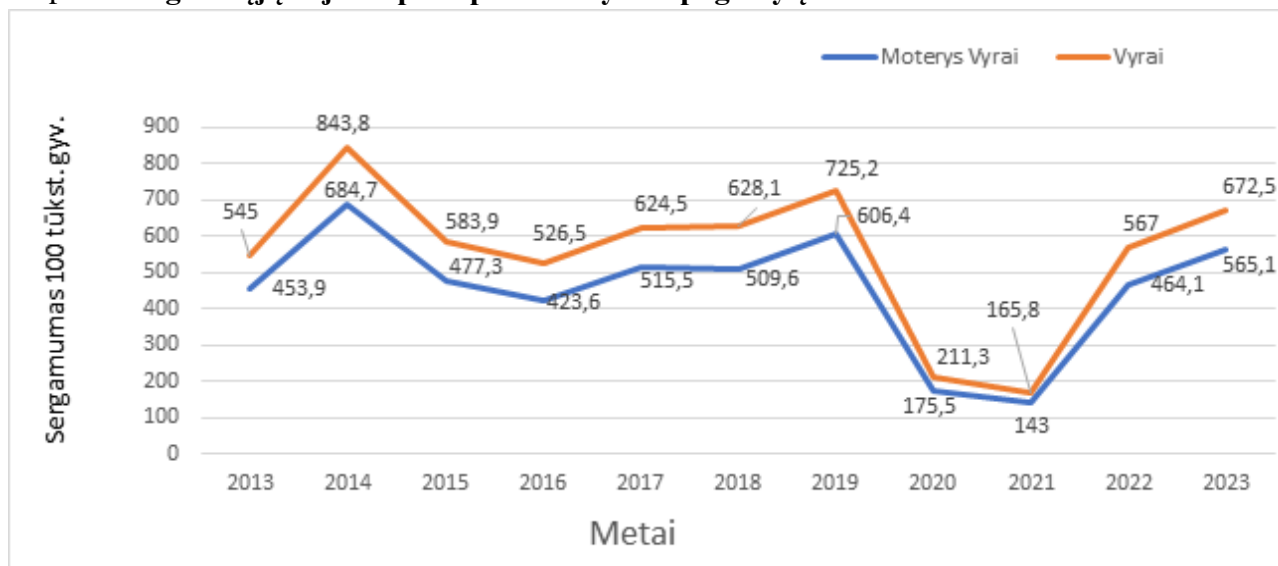
Analizuojant vėjaraupių sergamumo pasiskirstymą amžiaus grupėse, didžiausias sergamumas metai iš metų stebimas 0–4 metų amžiaus vaikų ir 5–9 metų amžiaus vaikų grupėse (19 pav.).

19 pav. Sergamumo pasiskirstymas vėjaraupiais amžiaus grupėse 2019-2023 m.

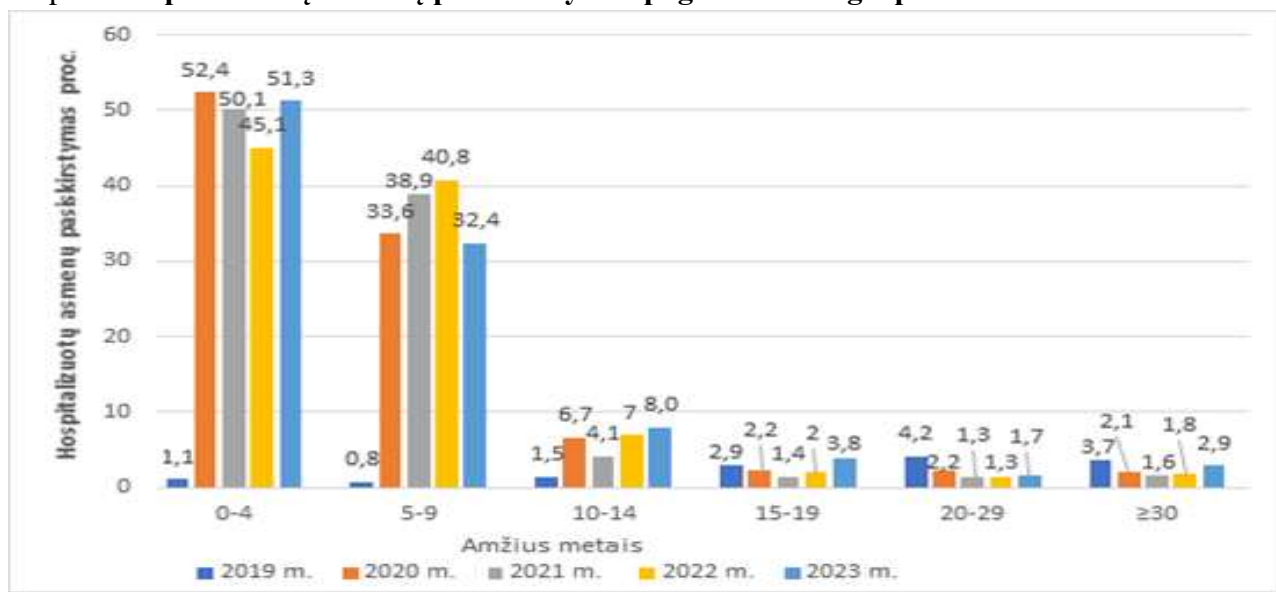
Analizuojant daugiametį sergamumą pagal lytį (20 pav.), stebimas stabiliai didesnis vyrų sergamumas (sergamumo rodiklis 2023 m. – 672,5 atvejo 100 tūkst. gyv.) nei moterų (sergamumo rodiklis – 565,1 atvejo 100 tūkst. gyv.).

20 pav. Sergančiųjų vėjaraupiais pasiskirstymas pagal lytį 2013-2023 metais

2023 m. didžiąją dalį hospitalizuotų asmenų sudarė vaikai nuo 0–4 metų – 51,3 % nuo visų hospitalizuotų susirgusiųjų amžiaus grupėse asmenų (21 pav.). Mažiausia hospitalizuotų asmenų dalis 2023 m. buvo 20–29 m. amžiaus grupėje ir sudarė 1,7 %.

21 pav. Hospitalizuotų asmenų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes 2019-2023 m.

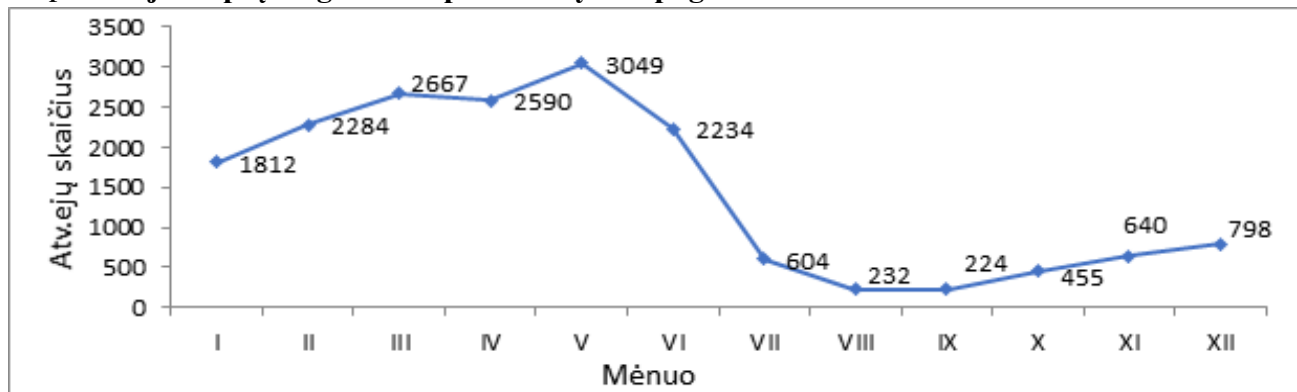
3 lentelėje pateiktas hospitalizuotų atvejų pasiskirstymas, atsižvelgiant į visus, kiekvienoje amžiaus grupėje 2021–2023 m. susirgusius asmenis, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo hospitalizuoti ar ne. Stebima kylanti vienerių metų amžiaus grupėje esančių ir hospitalizuotų vaikų sergamumo tendencija: 2023 m. tokių hospitalizuotų vaikų buvo 7,4 %, 2022 m. – 5,2 %, o 2021 m. – 3,5 %.

3 lentelė. Hospitalizuotų atvejų pasiskirstymas, atsižvelgiant į visus, kiekvienoje amžiaus grupėje susirgusius asmenis 2021-2023 m.

		Amžius m.							Iš viso
		<1	1-4	5-9	10-14	15-19	20-29	≥30	
2023 m.	Hospitalizuotų asmenų sk.	25	97	77	19	9	4	7	238
	Susirgimų sk.	340	7422	7360	1460	410	258	339	17589
	Hospitalizuotų % (nuo visų susirgusiųjų toje amžiaus gr.)	7,4	1,3	1,0	1,3	2,2	1,56	2,1	1,4
2022 m.	Hospitalizuotų asmenų sk.	16	55	41	13	3	1	3	132
	Susirgimų sk.	305	6387	6016	1045	293	193	265	14504
	Hospitalizuotų % (nuo visų susirgusiųjų toje amžiaus gr.)	5,2	0,9	0,7	1,2	1,0	0,5	1,1	0,9
2021 m.	Hospitalizuotų asmenų sk.	4	13	2	0	0	0	1	20
	Susirgimų sk.	113	2147	1663	189	61	56	65	4294
	Hospitalizuotų % (nuo visų susirgusiųjų toje amžiaus gr.)	3,5	0,6	0,1	0	0	0	1,5	0,5

Susirgimams vėjaraupiais būdingas sezoniškumas – daugiausia šios ligos atvejų diagnozuojama žiemos ir pavasario mėnesiai, šią tendenciją patvirtina (22 pav.) kreivė. 2023 m. sergamumas vėjaraupiais pradėjo kilti vėlyvo rudens ir žiemos mėnesiais, o piką pasiekė gegužės mėnesį (3049 atvejai).

22 pav. Vėjaraupių sergamumo pasiskirstymas pagal mėnesius 2023 m.

Vėjaraupių atvejų pasiskirstymas pagal galutinę diagnozę pateiktas 4 lentelėje. Didžiajai daliai susirgusiųjų (82,1%; n=14448) komplikacijų nuo vėjaraupių infekcijos nepasireiškė.

4 lentelė. Vėjaraupių atvejų pasiskirstymas pagal galutinę diagnozę 2023 m.

Galutinė diagnozė	Atvejų skaičius	Procentas nuo visų sirgusiųjų
Vėjaraupiai be komplikacijų	14448	82,1
Vėjaraupiai	2911	16,5
Vėjaraupių sukeltas meningitas	5	0,03
Vėjaraupių sukeltas encefalitas	4	0,02
Vėjaraupių sukelta pneumonija	5	0,03
Vėjaraupiai su kitomis komplikacijomis	216	1,2
Iš viso	17589	100 %

Dažniausiai vėjaraupiais serga ikimokyklinio amžiaus vaikai, tuomet persergama lengva šios ligos forma. Suaugę žmonės vėjaraupiais serga kur kas sunkiau, nes komplikacijų išsivystymo rizika yra daug kartų didesnė nei vaikams. Labai pavojinga vėjaraupių infekcija kūdikiams ir nėščioms moterims bei tiems, kurių imunitetas yra nusilpęs. 2023 m. didžiosios dalies susirgusiųjų vėjaraupiais klinikinė eiga nebuvo žinoma (51,4 %, n=9180) ar pasireiškė vidutinė ligos eiga (40,7 %; n=7159). Sunkios klinikinės eigos forma buvo registruota trimis ligoniams, o lengvos formos klinikinė eiga pasireiškė 1517 atv. (8,6 %) (5 lentelė).

5 lentelė. Vėjaraupių atvejų pasiskirstymas pagal ligos klinikinę eigą 2023 m.

Ligos klinikinė eiga	Atvejų skaičius	Procentas nuo visų sirgusiųjų
Lengva	1517	8,6
Vidutinė	7159	40,7
Sunki	3	0,02

Nežinoma	9180	51,4
Iš viso	17859	100%

VIRUSINIO MENINGITO EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

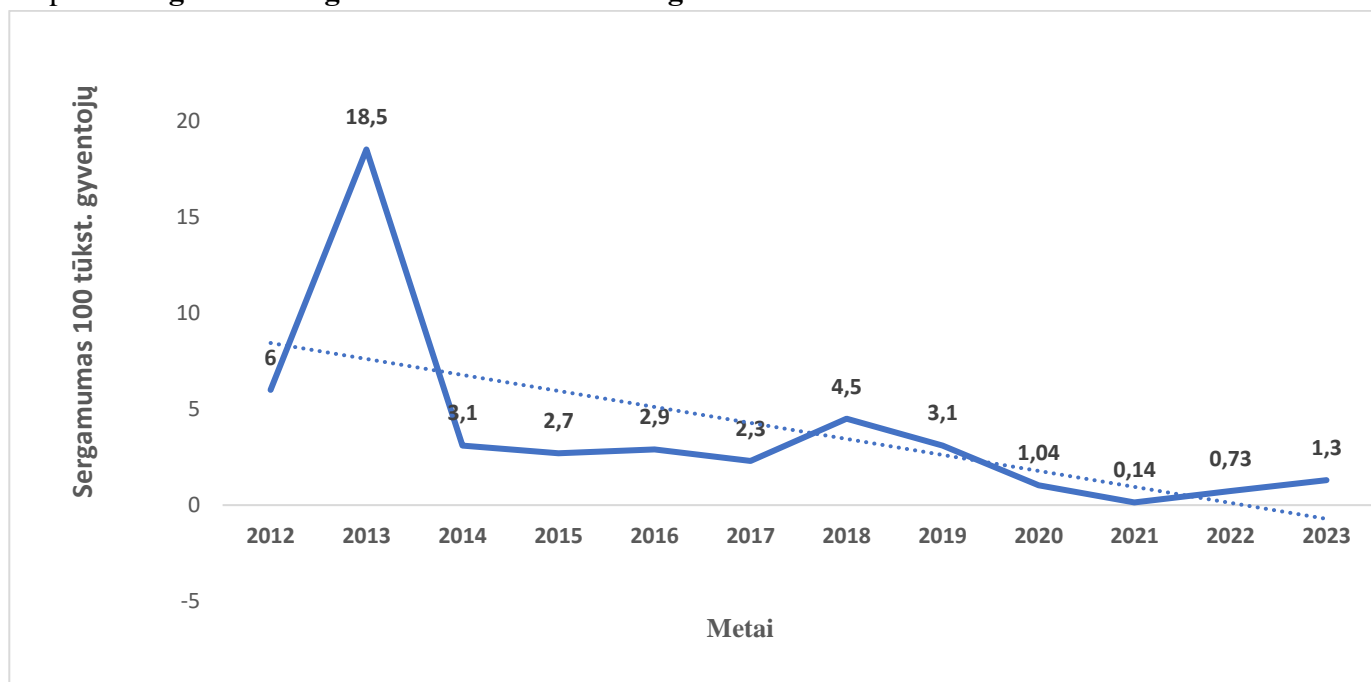
Meningitas – tai infekcinis nervų sistemos susirgimas, labiausiai pažeidžiantis minkštuosius smegenų dangalus ir sukeliantis jų uždegimą bei smegenų skysčio infekcinius ir uždegiminius pakitimus. Sunki virusinio meningito komplikacija – encefalitas (galvos smegenų uždegimas).

Virusinį meningitą gali sukelti įvairūs virusai: pūslelinės (*Herpes*), erkinio encefalito, parotito, poliomielito, enterovirusai (ECHO, Koksaki) ir kt.

2023 m. Lietuvoje užregistruoti 37 ligos atvejai (sergamumo rodiklis – 1,3 atvejo 100 tūkst. gyv.), 2022 m. – 21 atvejis (sergamumo rodiklis – 0,73 atvejo 100 tūkst. gyv.).

2023 m. hospitalizuota 95 % susirgusių asmenų (n=35). Mirties atvejų neregistruota. Virusiniam meningitui būdingas sergamumo pakilimas kas 7–10 metų. Analizuojant pastarąjį dešimtmetį, žymus sergamumo pakilimas registruotas 2013 m. – 547 susirgimo atvejai (18,5 atvejo 100 tūkst. gyv.). 2021 m. nustatytas itin mažas per paskutinį dešimtmetį sergamumo rodiklis (0,14 atvejo 100 tūkst. gyv.) (23 pav.).

23 pav. Daugiametė sergamumo virusiniu meningitu dinamika 2012–2023 m.

Literatūros duomenimis, virusinių meningitų etiologija išaiškinama 30–70 % atvejų. 2023 m. 19 % (n=7) susirgusiųjų diagnozė buvo patvirtinta laboratoriškai: 1 atvejui nustatytas virusinis meningitas, nepatikslintas, 4 atvejams – enterovirusinis meningitas ir 3 atvejams – kitas meningitas. 28 atvejams nustatytas virusinis meningitas nepatikslintas. Mirusių neregistruota.

BAKTERINIO MENINGITO EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Bakterinį meningitą gali sukelti įvairios bakterijos: dažniausiai pneumokokai, meningokokai, *Haemophilus influenzae*, tuberkuliozės mikobakterijos. Serga įvairaus amžiaus bei lyties asmenys, tačiau bakteriniu meningitu dažniau serga vaikai ir paaugliai.

2023 m. Lietuvoje buvo nustatyti 34 bakterinio meningito atvejai, tai sudarė 1,2 atvejo 100 tūkst. gyv. (n=19). 2022 m. nustatyta 19 bakterinio meningito atvejų, tai sudarė 0,7 atvejo 100 tūkst. gyv. (n=19).

2023 m. 73 % (n=25) atvejų diagnozė buvo patvirtinta laboratoriškai: 6 atvejais nustatytas bakterinis meningitas nepatikslingas, 6 – streptokokinis meningitas, 0 – hemofilinis meningitas, 9 – pneumokokinis meningitas, 2 – kitas bakterinis meningitas, 2 – stafilokokinis meningitas. 2023 m. visi susirgę bakteriniu meningitu asmenys buvo hospitalizuoti. 2022 m. taip pat hospitalizuoti visi susirgę asmenys, 2021 m. dėl bakterinio meningito hospitalizuota 78 % asmenų (n=7), 2020 m. – 87 %, (n=13).

2023 m. mirė 2 asmenys, 2022 m. registruoti 3 mirties nuo bakterinio meningito atvejai. Daugiametis sergamumas bakteriniu meningitu išlieka stabilus.

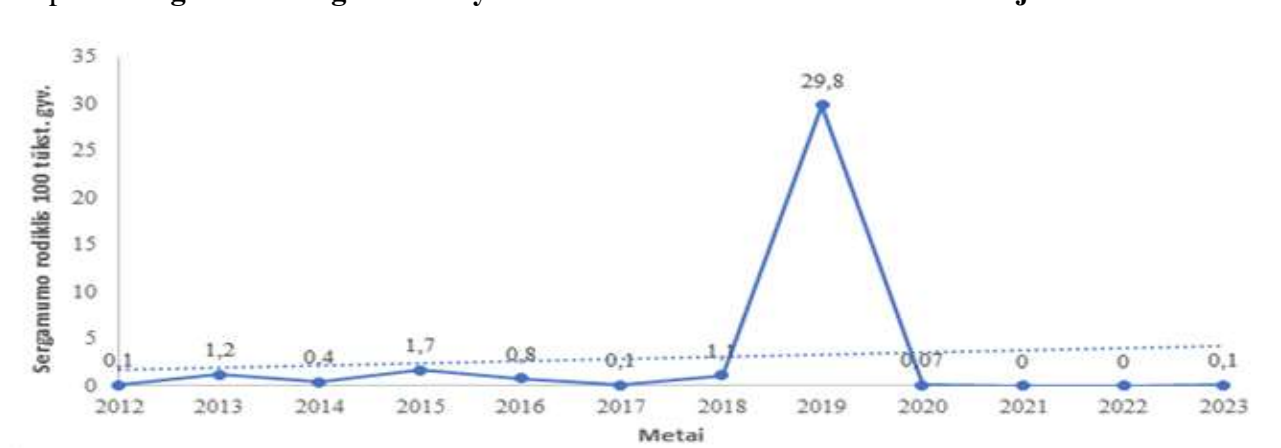
TYMAI

Tymai – tai ūmi, itin užkrečiama virusinė infekcija, kuri buvo ir iki šiol yra viena dažniausių mirčių priežasčių tarp visų vakcinomis kontroliuojamų ligų.

Dešimties metų laikotarpiu didžiausias sergamumas tymais buvo registruotais 2019 metais, iš viso užregistruoti 834 tymų atvejai (vidutinis sergamumo tymais rodiklis 29,8 atvejo 100 tūkst. gyv.), tai didžiausias sergamumas Lietuvoje per pastarąjį dešimtmetį, mirties atvejų neregistruota. Prasidėjus COVID-19 ligos pandemijai 2020 metais Lietuvoje užregistruoti 2 tymų atvejai, 2021 ir 2022 metais tymų atvejų Lietuvoje nebuvo registruota. (24 pav.)

Vadovaujantis Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (toliau – ELPKC) vertinimu dėl tymų grėsmės, nuo 2023 m. visame pasaulyje stebimas didelis šios ligos atvejų ir protrūkių skaičiaus padidėjimas. Europos regione 40 iš 53 šalių registruota daugiau kaip 30 000 atvejų, įskaitant 21 000 hospitalizacijų. Remiantis statistika, tymais sergama visose amžiaus grupėse, o du iš penkių užregistruotų tymų atvejų yra tarp jaunesnių nei penkerių metų vaikų. 2023 m. Lietuvoje (Klaipėdos apskrityje) patvirtinti trys tymų atvejai, kurie tymų, raudonukės, epideminio parotito konjuguota vakcina (toliau – MMR) nebuvo skiepyti. Minėti atvejai patvirtinti dvejoms mergaitėms (4 ir 6 m.) bei vienam berniukui (12 m.), vaikai buvo hospitalizuoti.

24 pav. Daugiametė sergamumo tymais dinamika 2012–2023 m. Lietuvoje

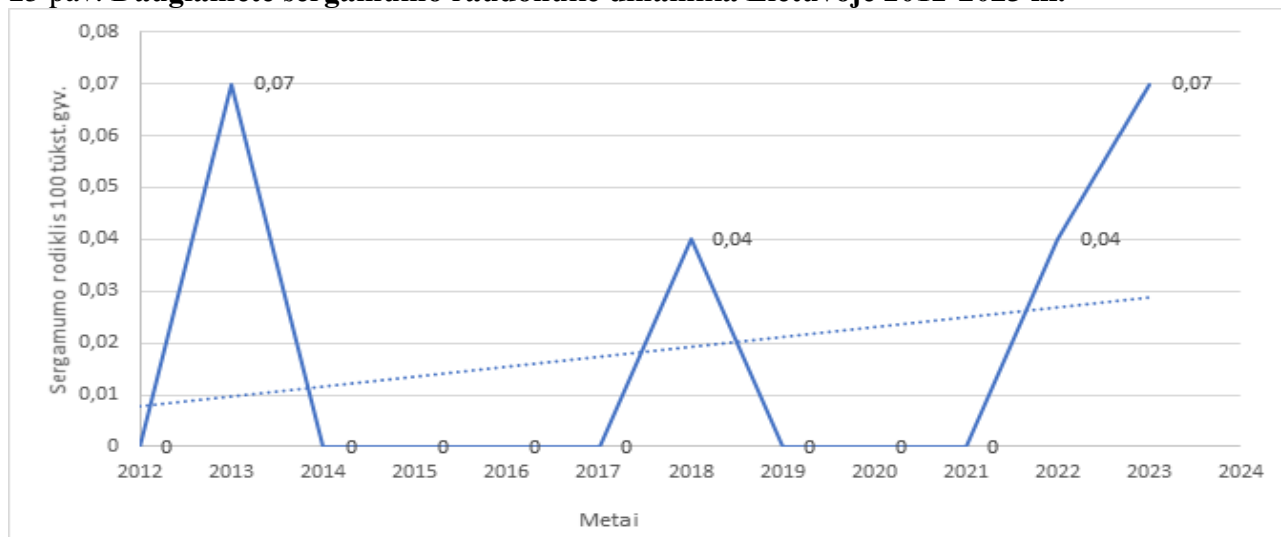
RAUDONUKĖ

Raudonukė – tai ūmi virusinė infekcija, pasireiškianti karščiavimu, makulopapuliniu (lygiu odos paraudimu, kurį dengia susiliejęntys guzeliai, mazgeliai) bėrimu bei limfmazgių reakcija.

Raudonukės virusas labiausiai pavojingas nėščioms moterims, nes pasižymi stipriu teratogeniniu (sukeliančiu genų arba chromosomų mutaciją, gemalo raidos sutrikimus) poveikiu.

2019–2021 m. Lietuvoje raudonukės atvejų neregistruota, vertinant pastarąjį dešimtmetį registruoti du raudonukės atvejai, iš jų vienas asmuo susirgo 2018 m., o kitas – 2022 m. pabaigoje. 2023 m. patvirtinti 2 raudonukės atvejai: 14 mėnesių berniukui ir 11 mėnesių mergaitei (25 pav.), vienas iš vaikų buvo hospitalizuotas.

25 pav. Daugiametė sergamumo raudonuke dinamika Lietuvoje 2012-2023 m.

Lietuvoje jau daugelį metų neregistruojami susirgimai įgimtu raudonukės sindromu, tačiau, nukritus skiepijimo aprėptims, raudonukės virusas gali pradėti plisti imlioje visuomenėje.

EPIDEMINIS PAROTITAS

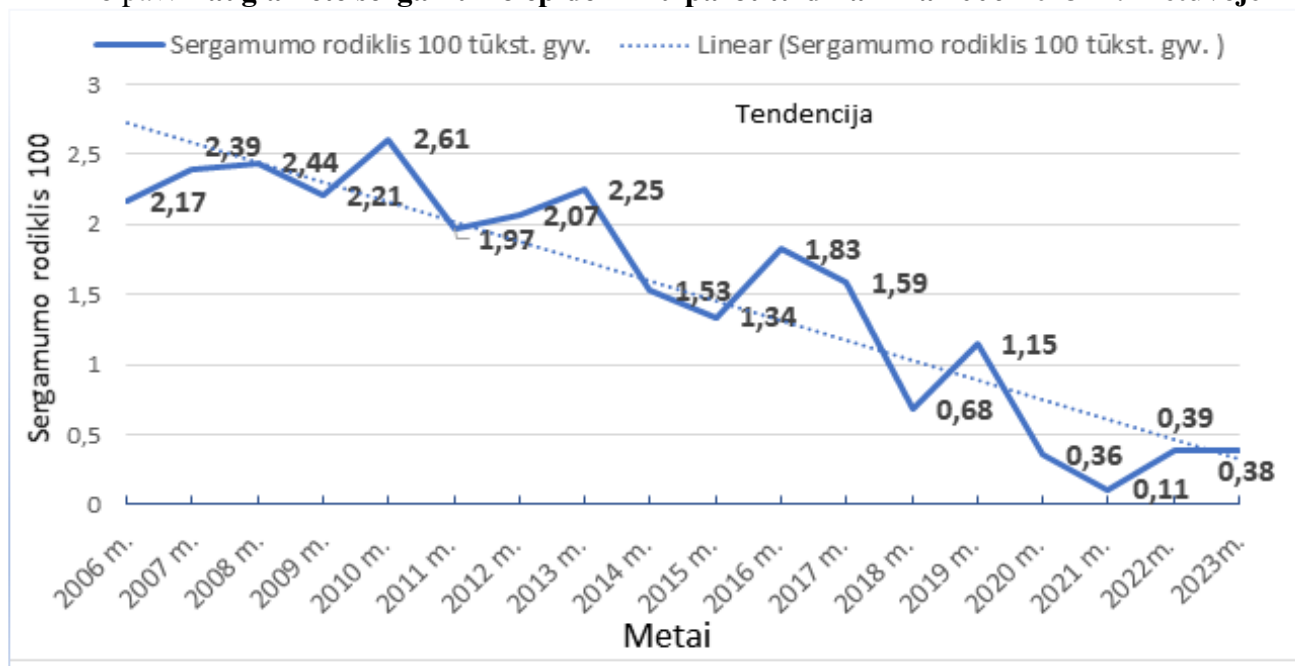
Epideminis parotitas, kitaip dar vadinamas kiaulyte, parotitine infekcija, tai ūmi virusinė infekcija, pažeidžianti seilių liaukas, smegenų dangalus, kasą, lyties liaukas. Šis infekcinis susirgimas plinta vangiau negu vėjaraupiai, tymai, gripas, nes juo užsikrečia tik artimai su ligoniu bendraujantys asmenys.

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (toliau – ELPKC) duomenimis, epideminiu parotitu dažniausiai serga vaikai nuo 2 iki 15 metų amžiaus, tačiau pastaraisiais metais vis dažniau – paaugliai ir suaugusieji (30 metų ir vyresni asmenys).

2023 m. Lietuvoje registruota 11 epideminio parotito atvejų (sergamumo rodiklis – 0,38 atvejo 100 tūkst. gyv.), sergamumas 2022 m. siekė 0,39 atvejo 100 tūkst. gyv. (26 pav.). Vienas epideminio parotito ligos atvejis 2023 m. pasireiškė su komplikacija. Mirties atvejų nuo epideminio parotito neregistruota. 9-iems asmenims parotito diagnozė buvo patvirtinta kliniškai (82 %), 2-iems – laboratoriškai (18 %). 1 iš 11-os susirgusių asmenų buvo hospitalizuotas.

Moterų grupėje amžius vyravo nuo 4 iki 32 metų (5 atvejai), o vyrų – nuo 4 iki 8 metų (6 atvejai). Vienintelis epideminio parotito valdymo įrankis – tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina.

26 pav. Daugiametė sergamumo epideminiu parotitu dinamika 2006-2023 m. Lietuvoje

2023 m. endeminių laukinių 1 tipo poliomieliito virusų išliko dviejose šalyse: Pakistane ir Afganistane. Nepavykus sustabdyti poliomieliito viruso šiose šalyse, liga gali atsinaujinti visame pasaulyje.

PASIUTLIGĖS EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Pasiutligė – skiepais valdoma zoonozė, ūminė virusinė liga, visuomet mirtina, kai pasiekia klinikinės simptomatikos stadiją, dėl progresuojančios encefalopatijos. Nuo 1962 m. Lietuvoje užregistruota 11 žmonių pasiutligės atvejų. Šalyje paskutinis žmogaus pasiutligės atvejis užregistruotas 2007 m. (vyriui keliaujant po Indiją įkando šuo).

2023 m. medicinos pagalbos kreipėsi 1 489 asmenys, nukentėję nuo įvairių laukinių ir naminių gyvūnų, 2022 m. – 3 845, 2021 m. – 3 603. Nuo 2004 iki 2023 m. besikreipiančių asmenų, nukentėjusių nuo gyvūnų, sumažėjo. Besikreipiančiųjų sumažėjo nuo 2006 m., kai šalyje pradėta vykdyti laukinių gyvūnų vakcinacija nuo pasiutligės.

2023 m. Lietuvoje pasiutligės imunoprofilaktika buvo skirta 779 asmenims (52 % visų besikreipusiųjų).

2023 m. 67,8 % (n = 2021) asmenų nukentėjo nuo šunų, 27,8 % (n = 829) nukentėjo nuo kačių, 3,4 % (n = 102) asmenų nukentėjo nuo laukinių gyvūnų.

Sveiki gyvūnai sužalojo 30 % (n=886) asmenų. Per pastaruosius trejus metus 30 proc. mažiau nukentėjusių asmenų kreipėsi į medikus dėl įvairių sužalojimų, tačiau paskiepytųjų nuo pasiutligės po patirtų traumų nemažėja ir registruojama apie 50 proc. Kasmet apie du trečdalius asmenų sužaloja šunys, tiek sveiki, tiek nežinomi.

POLIOMIELITO EPIDEMIOLOGINĖ SITUACIJA

Poliomielitas – tai ūminė virusinė infekcija, kuri pažeidžia centrinę nervų sistemą, tipiškais atvejais pasireiškianti dvibange ligos eiga ir ūmiu vangiu paralyžiumi, o infekcijos šaltinis yra sergantis žmogus.

Lietuvoje paskutinis susirgimo poliomieliitu atvejis buvo registruotas 1972 m. PSO Europos regiono Poliomieliito pašalinimo sertifikavimo komisija patvirtino, kad nuo 2002 m. Europos regionas ir kiekviena šalis, tarp jų ir Lietuva, yra „laisvi“ nuo poliomieliito viruso – nėra susirgimų poliomieliitu ir sustabdytas poliomieliito viruso plitimas. Tačiau yra šalių, kuriose vis dar registruojama poliomieliito atvejų. 2023 m.

vasario 2 d. PSO paskelbė, kad poliomieliito situacija ir toliau kelia tarptautinio masto pavojų visuomenės sveikatai, visos šalys turi išlikti budrios ir toliau taikyti prevencines priemones siekiant užkirsti kelią vietiniam ir tarptautiniam poliomieliito plitimui.

Iš 3 laukinio poliomieliito viruso padermių (1 tipo, 2 tipo ir 3 tipo) 2 tipo poliomieliito virusas buvo išnaikintas 1999 m., o 3 tipo laukinis poliomieliito virusas – 2020 m.

Išvados:

1. Lietuvoje, kaip visoje Europoje, 2023 m. COVID-19 ligos popandeminiu laikotarpiu padidėjo sergamumas vakcinomis valdomomis ligomis (kokliušu, tymais, raudonuke, meningokokine infekcija, pneumokokine infekcija), nes sumažėjo vaikų, paskiepytų pagal Lietuvos Respublikos vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių, skiepavimo apimtys.
2. 2023 metais Lietuvoje užregistruoti tymų, raudonukės susirgimai, kurių nebuvo registruota keletą metų.
3. Per pastaruosius tris metus augo sergamumas pneumokokine infekcija – nuo 2021 m. 25 atvejų (0,89 atvejo 100 tūkst. gyv.) iki 2023 m. 137 atvejų (4,79 atvejo 100 tūkst. gyv.). Mirčių skaičius išaugo 6 kartus lyginant 2021 m. – 3 mirtys, 2023 m. – 18 mirčių.
4. 2018 m. į nacionalinį vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių įvedus B tipo meningokokinės infekcijos vakciną, sergamumas meningokokine infekcija pasislinko iš 1–4 metų vaikų amžiaus grupės į vyresnių asmenų amžiaus grupę.
5. 2023 m. pneumokokinės infekcijos atvejų registruota 56 % (n=137) daugiau nei 2022 m. (n=88).
6. 2023 m. registruota 62 % daugiau meningokokinės infekcijos atvejų (n=21) nei 2022 m. (n=13).
7. 2023 m. registruota 3,5 % daugiau H. influenzae (n=60) nei 2022 m. (n=58).
8. Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro duomenimi 2013–2017 m. pneumokokų stebėsena Lietuvoje labai atsilieka nuo Europos vidurkio, todėl Lietuvoje registruojamas serotipų paplitimas gali neatspindėti realios situacijos.
9. Mažėjant skiepavimo apimtims, daugėjant susirgimų invazinėmis infekcijomis, svarbu didinti ėminių skaičių, kad būtų atspindėtas realus invazinių infekcijų sukėlėjų paplitimas.